

Osnove Ekonomije, Finansija i Računovodstva

SEMINARSKI RAD

Nastanak i razvoj ekonomije

Predmetni nastavnik:
Milko Cupara

Student:
Milan Savic 03/06

Datum predaje :
Monday, December 03, 2007

Uvod

Moj seminarski rad hronološki predstavlja škole koje su imale odlučujuće uticaje na nastanak i uobličavanje ekonomske teorije. Uključene su najistaknutije škole, pisci ekonomske teorije. Naravno da je moj seminarski rad nekome oskudan, ali ovo je samo mali deo onoga što možete da pročitate o ovoj temi. Cilj je bio da vas uvedem u uvodne teze, i da vam dam osnovu o nastanku i razvitku ekonomije. Obuhvaćene su ekonomska misao Antike, Srednjeg veka, Merkantilistička škola, Fiziokarska škola, klasična ekonomska politika, Kejnsova teorija ekonomije, Karl Marksovo shvatanje ekonomije. U mom radu sam vam dao materijal u preglednom i sažetom obliku.

Ekonomija

Ekonomija (dolazi od grčke reči Oikonomia; oikos - kuća, nomos - zakon) je naučna disciplina koja proučava kako društva upotrebljavaju oskudne resurse da bi proizvela određena dobra i usluge i raspodelila ih među ljudima.

U osnovi gore navedene definicije su dve ključne zamisli u ekonomiji.

Prvo: Sva su dobra oskudna. Ne postoji način da neka zemlja može proizvoditi beskonačne količine dobara. Iz toga proizlazi da bez obzira na to koliko ekonomija neke zemlje bila razvijena ona ne proizvodi dovoljno da bi mogla zadovoljiti čak i mali broj želja svih svojih stanovnika.

Pošto su želje neograničene, a dobra ograničena ekonomija mora pronaći način da dobra proizvodi na najefikasniji mogući način. Efikasnost je, dakle, druga bitna odrednica savremenih ekonomija.

Iz ove dve zamisli se javljaju tri temeljna pitanja u ekonomiji. To su šta, zašto i za koga. Odnosno svako društvo mora izabrati koje će robe proizvoditi, na koji način (više ili manje efikasno) i kako će dobra biti raspodeljena. Ta tri problema su centralni problemi oko kojih se vrti ekonomija bilo kojeg društva u svetu.

Ekonomija kao nauka bavi se razotkrivanjem, analizom i produbljivanjem saznanja o ekonomskim zakonitostima i pojavama u društvenoj proizvodnji sa stanovišta analize odnosa proizvodnje (klasična ekonomska teorija), odnosno racionalnosti upotrebe ograničenih resursa i neograničenih ljudskih potreba. Analiza se vrši na makro i mikro nivou.

Oblasti izučavanja ekonomije

Predmet izučavanja ekonomije je podijeljen na dve glavne oblasti: mikroekonomiju, i makroekonomiju.

Mikroekonomija potiče od grčkih reči micros (mali) i oikonomia (privreda), ona proučava pojedinačne privredne subjekte (domaćinstva i preduzeća). Mikroekonomija se sastoji od brojnih naučnih disciplina kao npr. Marketing, Management, Strateški management, Računovodstvo, Poslovna organizacija, Vanjsko trgovinsko poslovanje, Operacijska istraživanja, Istraživanje tržišta, Ekonomika preduzeća, Međunarodni marketing, Međunarodna ekonomija, itd.

Makroekonomija potiče od grčkih reči macros (veliki) i oikonomia (privreda), što znači da proučava ekonomske agregatne veličine. To znači da proučava privredu u cjelini i sveukupne mogućnosti ekonomije, i unutar toga pojave kao što su: inflacija, nezaposlenost, poslovni ciklusi, te ekonomija države i svetska ekonomija itd.

Moguće su i druge podele, a postoje i delovi ekonomije koji ovdje nisu zasebno spomenuti. Finansije su, primjera radi, tradicionalno ubrajane u ekonomsku disciplinu, a danas se sve više izdvajaju kao zasebna disciplina, naravno usko vezana za ekonomiju.

Ekonomska misao antike

Menicije – kineski mislilac bavio se ekonomskim problemima. Interesovao se za probleme društva, podele rada, i odnose zasnovane na prevazi "visoko rodnih ljudi" nad prostim narodom. Smatrao je da se to može podeliti na one koji se bave umnim radom i one koji se bave fizičkim radom. Kritikovao je despotski način upravljanje koji podstiče ustanke jer se narodu ne obezbeđuju sredstva za opstanak. Stvorio je agrarni sisten Cin-tjan ili kvadratna ili kružna polja. Prvi je sistematizovao doktrinu Mendata neba. Menicije je bio sledbenik Konfucija.

Homer – pesnik Ilijade i Odiseje u kojima se nalaze i problemi vezani za to doba. Rodovsko uredjenja društva, u kome vlada Aristokratski sloj, zasniva se na prirodnoj proizvodnji uz privatno posjedovanje stoke, robova, zemlje, zlata i drugih dobara. Zlato se već upotrebljava u trgovini, koja ne predstavlja područja aktivnost slobodnog Grka.

Ksenefon – grčki filozof i ekonomista, učenik Sokratov i izraziti predstavnik njegove filozofije. Svoje glavne ekonomske ideje je napisao u svoj delu **Ekonomikos**. Zastupao je prirodnu privredu, što znači da svako društvo proizvodi sve što mu je potrebno, a trgovinu i novčanu razmenu treba spustiti na najmenju meru.

Ekonomska misao Grčke

Platon – veliki grčki filozof, učenik Sokratov, i učitelj Aristotelov. Njegove filozofske misli su protkane ekonomskim idejama. Jedna od njegovih misli je podela rada: radnici treba da rade, vojnici da čuvaju, vladari da vladau. Bio je protivnik bogatstva i trgovine, i bio je pristalica prirodne privrede. Smetrao je da su vrlina i bogatstvo nespojivi. Trgovinom bi trebalo da se bave samo stranci, jer ona nije dostojna Atinjana. Njegova važna dela su **Republika i Zakoni**.

Aristotel – grčki filozof i učenik Platonov. Bio je pristalica robne proizvodnje u čijim okvirima je i definisao pojam robe, rednosti i novca. Svoje ekonomske ideje je napisao u delima **Politika i Nikomahova Etika**. Utemeljivač je modernog shvatanja o vrednosti robe, razmeni. Novcu, i bogatstvu. Razlikovao je Ekonomiju i Hrematistiku. Ekonomija je prirodno bogaćenje unutar domaćina, a hrematistika je robno bogaćenje izvan domaćina. Hrematistika ima za cilj pribavljanje bogatstva za njenog vlasnika. Vestina sticanja bogatstva je dvojaka. Aristotel je bio učitelj Aleksandra Makedonskog, i pristalica robne proizvodnje, i trgovine.

Ekonomska misao Rima

U središtu rimskih pisaca nisu više filozofski problemi ekonomije, već konkretna pitanja poljoprivredne proizvodnje, posebno korišćenje opštinskog zemljišta i režim privatne svojine. U to vreme vodile su se diskusije oko javne zemlje, koja je dobijena na osnovu osvajanja. Zemlja se prodavala na aukcijama, dodeljivala kolonistima ili raspodelivala građanima.

Katon, Marko Porcije – rimski pisac i veleposednik. Pisao je o načinu što boljeg iskorišćavanja robova. Po njemu, robove je trebalo nabavljati male, kako bi se lakše vaspitali za rad, treba ih držati odvojeno, kako bi se sprečile zavere, treba ih hraniti i oblačiti posebno. Katon je preteča Merkantilističkih ideja.

Braća, Grasi i Gaj – bili su narodni tribuni u starom Rimu. Zahtevali su reforme i pričali da se zemlja podeli građanima i bezzemljašima. Predlagali su uvođenje zemljišnog maksimuma tj. 500 jutara po vlasniku. Doživjeli su neuspeh i ubijenu su.

Ciceron Marko Tulije – filozof i političar bio je predstavnik krupnik zemljoposjednika tzv. Optimata. Osudjivao je sitnu, a odobravao je krupnu trgovinu, smatrajući je korisnim zanimanjem. Bio je protivnik zanatlijskog rada, misleći da to čoveka pretvara u roba.

Kar Tit Lukrecije – pesnik i filozof. Bio je pristalica Epikura i Demokrita. Po njemu razvitak društva je neprekidan proces, po kojem pojama novih oruđja je dobra. Jer će time čovek lakše savladivati prirodu.

Lucije Moderat – rimski pisac. Napisao je 12 knjiga o poljoprivredi, u kojima se obrađuje organizacija rada na krupnim zemljištima u vreme kada je robova nestalo. Podelu je izvršio na dva dela. Prvi deo je da je zemlja obrađivana sama preko posednika, a druga je da se zemlja podeli kolonistima u manjim delovima, koju bi oni obradivali.

Srednji vek

Predstavnici i ideje

Poznato je da je katolička crkva imala oštrije stavove prema trgovini i robnoj privredi nego grčko-pravoslavna, koja je dopuštala trgovinu. Carigrad je bio centar svetske trgovine, Vizantija jedna od najrazvijenih zemalja pred kraj XIII veka. Islamska crkva je stimulisala trgovce, sem u slučaju nepravednog bogaćenja. Toma Akvinski i katolička crkva su imali rezerve u odnosu na trgovači zanat, koje se smatralo nečasnim, a trgovac varalicom i lopovom.

Toma Akvinski – predstavnik kanonista. Poreklom plemić, školovao je u mnogim Evropskim gradovima i dobio najvisu titulu svih doktora nauka. Od ekonomskih kategorija raspravljao je o bogatstvu, pravednoj ceni, podeli rada. Njegovo učenje i pogledi važili su kao zvanična filozofija katoličke crkve. Kanonisti su gledali na zemljoradnju i zanatstvo kao pozitivno, jer su namanjeni zadovoljavanju ljudski potreba što je uskladu sa božijom voljom. Dok trgovinu shvataju negativno jer je to cilj bogaćenja što je suprotno božijoj volji. Toma Akvinski ne odbacuje trgovinu kao delatnost, ali ne prihvata da se cene na tržištu formiraju od ponude i potražnje, što je negativna pojava.

Martin Luter – osnivač protestantizma u Nemačkoj, sin rudara, koji je studirao u Erfurtu. Kao ekonomista zalagao se za naturalnu privredu i prostu robnu proizvodnju, i borio se protiv zelenaškog i trgovačkog kapitala. Isticao je autoritet kneževa i vlasti da upravljaju ekonomskim stvarima i da svako ima dužnost da radi i da bude poslušan. Svojim učenjem o radu je uticao na stvaranje ideoloških pretpostavki za formiranje klasičnih koncepcija o vrednosti. Time je prethodio Merkantilističkim učenjima o razvoju manufakture.

Makijaveli - Nikolo Makijaveli (ita. Niccolò Machiavelli; 3. maj 1469. — 21. jun 1527) je bio italijanski politički filozof tokom renesanse. Kao upravni službenik u Firenci, Makijaveli je postao ključna figura u realnoj političkoj teoriji, ključnoj za kasnije studije u političkim naukama. Njegova najpoznatija knjiga, *Il Principe* (Vladalac), je knjiga kojoj je namjena bila da bude priručnik za vladare. Izdata nakon njegove smrti, knjiga je zagovarala teoriju da sve što je bilo potrebno bilo je neophodno — rani primjer utilitarizma i realpolitike. Makijavelijeve teorije su razrađene u dvadesetom veku.

Makijaveli je takođe autor "Rasprava" u vezi političkog života u Vatikanu, Firenci i ostalim državama, u kojim demonstrira superiornost svojih zapažanja. Ipak, pridjev "makijavelistički" se smatra od većine eksperata kao nepravilan u vezi njega i njegovih stavova. Izraz opisuje usko, samo-interesno ponašanje od strane zainteresovanih grupa. Zajedno sa Leonardom da Vinčijem, Nikolo Makijaveli se smatra idealnim prototipom čovjeka renesanse. Mada ovaj epitet može biti pogodniji nego opisivati Makijavelija kao "makijavelističkog", pošteno bi bilo istaći da je posedovao "makijavelističku inteligenciju".

Merkanilizam

Merkantilizam je ekonomska teorija koja smatra da prosperitet nacije zavisi o njenoj ponudi kapitala i da je globalni volumen trgovine svetske privrede nepromjenjiv.

Količina kapitala, koju predstavljaju zlatne i srebrne poluge (količina dragocenog metala u posedu države), se najviše povećava platnim bilansom sa velikim izvozom i malim uvozom. Merkantilisti smatraju da bi vlada trebala unapređivati ove ciljeve, igrajući aktivnu protekcionističku ulogu u privredi, tako što će ohrabrivati izvoz i obeshrabrivati uvoz, posebno uz pomoć carinskih dažbina. Ekonomska politika koja se zasniva na ovim idejama često se naziva **merkantilistički sistem**.

Merkantilizam je bio vladajuća škola ekonomije tokom ranog modernog perioda (od 16. do 18. stoleća). U pojedinačnim državama doveo je do prvih pojava značajne vladine intervencije i kontrole nad privredom i tokom ovog perioda uspostavljen je veći dio modernog kapitalističkog sistema. Širom sveta merkantilizam je ohrabrio mnoge evropske ratove tog perioda i davao podstrek evropskom imperijalizmu. Vera u merkantilizam se počela gubiti u kasnom 18. stoljeću kada su pobjedili argumenti **Adama Smitha** i drugih klasičnih ekonomista. Danas celokupni merkantilizam odbijaju svi ozbiljni ekonomisti, iako se na neke elemente gleda sa podrškom.

Skoro svi evropski ekonomisti, koji su pisali između 1500. i 1750. godine, se danas smatraju merkantilistima; ipak, ovi pisci nisu smatrali da doprinose bilo kojoj pojedinačnoj ekonomskoj ideologiji. Pojam je prvi uveo **Marquis de Mirabeau/Markiz de Mirabeau** 1763. godine, a poznatim ga je učinio Adam Smith 1776. godine. Riječ potječe od latinske reči **mercari**, što znači "trgovati", od **merx**, što znači "roba." U početku su je samo koristili kritičari kao što su Mirabeau i Smith, ali su je brzo usvojili i historičari. Izvorno, standardni engleski pojam je bio "merkantilistički sistem". Riječ "merkantilizam" uvedena je u engleski jezik iz njemačkog jezika u ranom 20. stoleću.

Merkantilizam se u celini ne može smatrati jedinstvenom ekonomskom teorijom. Nije postojao nijedan merkantilistički pisac koji bi predstavio sveobuhvatnu šemu idealne ekonomije, kao što će to kasnije uraditi Adam Smith za klasičnu ekonomiju. Svaki merkantilistički pisac se više fokusirao na pojedinačno područje ekonomije. Kasnije nijedan merkantilistički učenik nije integrisao te razne ideje u ono što su kasnije nazvali "merkantilizam". Neki su naučnici čak u potpunosti odbili ideju merkantilizma, govoreći da daje "pogrešno jedinstvo različitim događajima". U određenoj mjeri opšta ekonomska teorija je postala nemoguća zbog merkantilističke doktrine. Merkantilisti su ekonomski sistem vidjeli kao igru sa sumom nula, dobitak jedne strane je gubitak druge. Dakle, svaki politički sistem, koji koristi jednoj grupi, bi, prema definiciji, štetio drugoj i nema mogućnosti koju bi ekonomija mogla iskoristiti da maksimizira zajedničko dobro. Merkantilistički zapisi su također stvarani da opravdaju određene radnje, a ne da istraže najbolje politike.

Rani merkantilizam, koji se razvio oko početka 1500. godine, najviše je bio obeležen bulionizmom. U ovom periodu došlo je do ogromnog pritjecanja zlata i srebra iz španskih kolonija u Novi Svet, i prevladavajuća briga je bila kako će druge evropske države biti u stanju da se takmiče. Bulionisti, kao što su **Jean Bodin, Thomas Gresham i John Hales**, su smatrali da se bogatstvo i moć države mjere količinom zlatnih i srebrnih poluga koje posjeduje i da povećanje moći znači povećanje količine poluga na štetu drugih moći. Prosperitet države se mjerio akumuliranim bogatstvom vlade, bez ikakvog koncepta nacionalnog dohotka. Delimično, ovo fokusiranje na rezerve zlata i srebra je nalazilo svoj razlog u svojoj važnosti u vremenima rata. Armije, koje su često uključivale plaćene vojnike, plaćane su polugama, a mornarice su također finansirane zlatom i srebrom. Komplikovani sistem međunarodnih alijansi tog vremena također je često zahtijevao velika plaćanja jedne države drugoj. Samo nekoliko evropskih država je kontrolisalo rudnike zlata ili srebra, a za ostale glavna metoda povećanja poluga je bila kroz platni bilans. Ako je država više izvozila nego što je uvozila, ova neravnoteža se morala ispraviti pritjecanjem novca. Dakle, merkantilistička obitelj je vjerovala da bi svaka

nacija trebala izvoziti više roba i usluga nego što uvozi. Ovo je dovelo do striktnih zabrana na izvoz poluga. Bulionisti su također podržavali visoke kamatne stope kako bi ohrabрили investitore da svoj novac dovedu u državu.

U 17. stoljeću razvila se kompleksnija verzija merkantilizma koja je odbijala jednostavni bulionizam. Ovi pisci, kao što je **Thomas Mun**, smatrali su da je cjelokupno nacionalno bogatstvo primarni cilj i vidjeli su zlatne i srebrne poluge kao najvažniji znak bogatstva, ali ne i kao jedini, jer su dobra i usluge također bili esencijalni. Sačuvana je podrška platnom bilansu, ali u nešto slabijem obliku. Mun, koji je radio za Britansku Istočno-Indijsku Kompaniju, smatrao je da je izvoz poluga u Aziju dobar za Britaniju, jer će se uvežena roba preprodati ostatku Evrope uz visok profit. Ovaj novi pogled je odbijao izvoz sirovina jer se smatralo da je transformacija ovih sirovina u gotove proizvode važan generator bogatstva. Dok su bulionisti podržavali masovne izvoze vune iz Britanije, kasniji merkantilisti podržavaju potpune zabrane izvoza sirovina i razvoj domaćih proizvodnih industrija. S obzirom da je stvaranje domaćih industrija zahtjevalo raspoloživu ponudu kapitala, vlade su u sedamnaestom stoljeću dramatično stezale granice lihvarstva. Ovo je na umjetni način smanjilo kamatne stope i ohrabřivalo bogate da svoj novac investiraju u proizvodnju. Kasnije su merkantilisti veću pažnju također poklanjali uslužnim industrijama. Rezultat ovoga su bili Navigacijski akti iz 1651. godine koji su isključili Holanđane iz britanskih transporta brodom.

Merkantilistička domaća politika je više bila podjeljena od njihove trgovinske politike. Dok je **Adam Smith** predstavio merkantiliste kao podržavaoce striktnih kontrola ekonomije, mnogi se merkantilisti nisu slagali s tim. Rana moderna era obeležena je patentnim pismima i monopolima koje je nametala država. Neki merkantilisti su ovo podržavali ali drugi su spoznali korupciju i neefikasnost takvog sistema. Mnogi merkantilisti su također spoznali da su neizbežni rezultat kvota i plafoniranja cijena bila crna tržišta. Jedan element oko kojeg su se merkantilisti slagali bilo je ekonomsko potlačivanje radne populacije. Radnici i zemljoradnici su morali živjeti na rubu egzistencije. Cilj je bio maksimizirati proizvodnju bez brige za potrošnju. Smatralo se da dodatni novac, slobodno vrijeme ili obrazovanje za niže klase nepobitno dovodi do loših navika, ljenosti i šteta za ekonomiju.

Žan Boden – francuski mislilac, pravnik i političar i ekonomista. Zalagao se za slobodnu trgovinu, centralizaciju državne uprave, i male roferme koje sprovodi državna vlast. Bio je pristalica kvantitativne teorije novca kao garanta i njegove realne vrednosti. Njegova teza glasi:

Obilje onoga što određuje vrednost i cenu stvara glavni uzrok porstu cena gde se got on dešava.

Porast cena se objašnjava sa pet uzroka:

1. obilje srebra i zlata
2. Monopoli
3. Nestašica robe
4. Liksuz kraljeva i vlastele
5. Obezveđivanje metalne monete

Juraj Križanić - teolog, političar, književnik i ekonomski pisac. Najpoznatiji jugoslovenski merkantilista, i pristalica politike pozitivnog spoljnop trgovinskog bilansa.

Matija Vlačić – protestantski sveštenik i pisac, poreklom iz Istre. Isticao je potrebu suverene apsolutne monarhije, koja treba da brine o razvoju i zaštitiranosti i da u zemlji uvek mora da bude dovoljna količina novca. Zalagao se za blago oporezivanje i nepomirljivo se borio protiv feudalizma, a za interese gradova i trgovačke buržoazije.

Ivan Tihonovič Posoškov – ruski merkantilista, ideolog mlade trgovačke buržoazije. Zalagao se za merkantilističku kontrolu trgovine i kretanja plemenitih metala u prvom redu radi ubrzanja privrednog razvoja i dostizanja razvijenih zapadnih zemalja. Zalagao se za organizovanje zanatskih radionica koje bi vodili zanatlije u interesu iskorišćenja resursa kojima Rusija rasploaže. Zalagao se za tačno utvrđivanje obaveza seljaka prema plemićima, za deobu seoskog zemljišta u interesu posticanja poljoprivrede.

Fiziokratizam

Fiziokratizam je ekonomski pravac nastao u Francuskoj u 18. stoljeću. Fiziokratizam je francuska varijanta klasične liberalne škole. Nastao je kao kritika feudalizma i zapostavljanja poljoprivrede. Ime je dobio od grčkih riječi "fysis" (priroda) i "kratein" (vladati) jer je zastupao tezu o organizaciji društva na temelju prirodnog poretka. Elementi prirodnog poretka su privatno vlasništvo, sloboda poduzetništva, slobodna konkurencija i privatni interes.

Temeljno načelo je bilo načelo "laissez faire, laissez passer". Glavni predstavnici su Quesnay i Turgot

Fiziokrati su tvrdili da se bogatstvo ne sastoji od novca već od roba. Najvažnija privredna djelatnost je poljoprivreda jer se u njoj stvara čisti proizvod – produit net. Priroda je stvaratelj čistog proizvoda. Fiziokrati su prvi pokušali objasniti pojavu ekonomskog viška i kružni tok privrede. Oni su bili pisci koji su osnovali školu poznatu kao Škola Ekonomista.

Fiziokratizam po Marksu bio prvo dovodjenje kapitalističke proizvodnje. Za razliku od merkantilista, fiziokrate izvor bogatstva traže u proizvodnji i to isključivo u poljoprivredi. Koja je po njima produktivna, s obzirom da se stvara čist proizvod. Sve se dakle vrt oko cene namirnica, prosečna cena je ono što određuje prihod. To jest onaj deo bogatstva što se deli između države, decimatora i ostalih članova društva, koja nisu vezana za zemlju.

Fiziokrate prihvataju prosvetbeni apsolutizam, po njima je Kina, kao zemlja Azijskog načina proizvodnje, državnim zemljoposjedništvom, jedinstvom zanata, i poljoprivrede, krupnim javnim radovima, prototip uredjene zemlje kome bi trebalo da streme i zapadne zemlje. Njihova greška je u tome što materijalni zakon određenog stepena u istoriji društva shvataju kao apstraktni zakon, koji podjednako vlada u svim oblicima društva.

Najznačajniji fiziokratski doprinosi usredsređeni su oko ideje prirodnog poretka:

1. Ideja o poljoprivrednoj proizvodnji kao izvoru bogatstva
2. ideja o neto produktu
3. Ideja o ekvivalentnosti razmene
4. Podela društva na klase
5. Neophodnost uspostavljanja i održavanja ravnoteže
6. Zakon o opadaucim prinosima

Fiziokratija je težište ekonomije vezala za proizvodnju, istakla potrebu ravnoteže i stvaranja viška, ukazala na individualne motive koji se najpunije ispoljavaju i sistemu leseferovske privrede.

U XVIII veku krupna ekonomska promena vezala je prodor kapitalizma na selo. U Francuskoj se pojavljuju novi društveni akteri – zakupci, koji svoj novac ulažu u poljoprivredu i usavršavanje proizvodne. Ovome je pogodovao tehnički napredak u industriji i intelektualna klima oslobođenja od merkanilističkog protekcionizma.

Fiziokratizam je imao dve važne posledice:

1. Postoji prirodna sposobnost ekonomskog sistema da se samo reprodukuje, sve dok u tome nije onemogućen od strane intervencije političkih vlasti.
2. Ekonomskom sistemu je potreban jedinstven porez. Država najviše i najbolje može da učini za dobrobit privrede ako je oslobodi komplikovanog i neefikasnog srednjevekovnog poreza, i da, uvodeći jedinstveni porez koji be se plaćao na jedini proizvodni faktor, zemlju, podstakne privatnu inicijativu i slobodni protok dobara.

Najznačajniji predstavnik fiziokratizma je Fransa Rene.

Fransoa Rene – bio je lekar-hirurg, kasnije dvorski lakr koji je dobio plemički status, a ekonomskim pitanjima je počeo da se bavi kada je napunio 60 godina. Njegova ideja vodljija je bila da jezamlja jedini izvor bogatstva i da je poljoprivreda samo uvećava. Poljoprivreda kao ekonomska osnovica društva je delatnost koja osigurava najveći sklad izmedju prirode i društva i omogući postojanje prirodnog poretka.

Njegove tri središnje ideje su:

1. Čist proizvod
2. Ekvivalentnost razmene
3. Analiza reprodukcije

Jedino poljoprivreda možda da stvori višak iznad onoga što je uloženo. To je čist proizvod, koji kao višak, u formi rente prisvaja klasa vlasnika.

Fiziokratski ideal prirodnog poretka oličavaju i načela na kojima se on temelji: jedinstvo vlasti, prosvetčivanje naroda, zemlja-jedini izvor bogatstva, bezbednost svojine, ne sme biti šetnog poreza, povlastice za produktivne avanse, zemljoradnji treba dati prvenstvo, korisno je imati bogate zakupce, umnožavanje stoke dobra cena.

Ekvivalentnost razmene znači da se u prometu, kroz nejednaku razmenune može stvoriti bogatstvo, jer se razmanjuju jednake vrednosti. A kroz trampu ili podsredstvom novca učesnici dolaze do željene upotreba vrednosti.

Analiza reprodukcije objedinjuje Keneove ideje u jedan zaokružen sistem. Reprodukija je poput metabolizma, a njeni nosioci su organi.

Viktor Riketi Mirabo – francuski ekonomista bio je oštar kritičar kraljeve ekonomske politike. kao i ostali fiziokrati mesto poljoprivrede u Azijskom načinu proizvodnje, u Knini, smatrao je ovaploćenjem ideala fiziokratskog prirodnog poretka. Keneovu Ekonomsku Tablicu ubrajao je za najznačajnije pronalaska čovečanstva, jednake otkriću novca i pisma.

U svom prvom radu **Teorija poreza** Mirabo je istupio protiv zemljoposednika feudalaca. On se začlagao za nemešanje države u privredni život, kritikovao je poreski sistem, zalagao se za uvodjenje smao jednog poreza na čist proizvod zemljoradnika.

Mersije de la Rivijer – bio je savetnik u pariskom parlemantu, a od 1759 do 1764 guverner ostrva Martinik. Napisao je knjigu prirodni i bitni poredak političkih društava, u kojoj kritikuje merkantilističku dotrinu o izvoru bogatstva u prometu, i kao zastupnik interesa nastupajuće buržoazije zalagao se za slobodnu konkurenciju i ukudanje svih ograničenja u trgovini. Njemu se pripisuje ideja o Prirodnom poretku koji počiva na privatnoj svojini i državi.

Keneov model reprodukcije

Ova ideja je objavljena 1758 godine u Keneovom delu **Tableau economique avec son explicitation**, i sadrži pregled svih tokova proizvoda i novca preko kojih se vrši promet godnjišnjeg nacionalnog bruto proizvoda i ostvaruju uslovi za njegovu ponovnu proizvodnju.

Šema reprodukcije počiva na jednostavno šemi:

1. Poljoprivrednici(zakupci zemlje i poljoprivredni radnici čiji je rad smatrao jednim stvaraocem viška)
2. Zemljoposednici(višak stvaraju u obliku rente, poreza i drugih dažbina. Tu spadaju vladari, državni službenici, duhovna i vojna lica)
3. Sterilna Klasa(njihov rad ne stvara višak, već vrednost sirovina iz poljoprivrede samo dodaje vrednost sredstava za život koja oni troše prilikom prerade. Tu spadaju zanatlije)

Kene opisuje narod i deli ih u tri klase:

1. Proizvodna klasa
2. Sopstvena klasa
3. Neproizvodna klasa

Proizvodna klasa – je ona koja obradivanjem zemlje svake godine nanovo stvara bogatstvo narodu, koji stvara avanse za pokrivanje izdataka koji se ulažu u poljoprivredne radove i koja godišnje zemljoposjednicima isplaćuje prihod. Svi radovi i svi troškovi u toj klasi zavise od nje, sve do prve prodaje proizvodnje, i upravo se tim putem saznaje koliko iznosi vrednost godišnjeg prinosa narodnih dobara.

Sopstvena klasa – je klasa koja se izdržava prihodom ili neto proizvodom od obrade zemlje, koji godišnje plaća proizvodna klasa. Tu spadaju vladari, zemljoposjednici, i sveštenstvo.

Neproizvodna klasa – spadaju svi građani koji se bave ostalim službenim radovima izvan poljoprivrede, a čije troškove plaća proizvođačka klasa i sopstvenička klasa, koja i sama svoj dohodan izvlači iz proizvodne klase.

Analizu prometa Kene Započinje godišnjim društvenim proizvodom ostvarenim u poljoprivredi u iznosu od 5 milijard franaka. Ona se sastoji od 3 milijarde namirnica, i 2 milijarde sirovina. Realizacija se ostvaruje na sledeći način:

1. Vlasnici kupuju od proizvodnje 1 milijaru namirnica
2. Vlasnici kupuju od sterilne 1 milijaru manufakturnih preradjevina
3. Sterilna kupuje od proizvodne 1 milijaru namirnica
4. Proizvodna kupuje od sterilne 1 milijardu namirnica
5. Sterilna kupuje od proizvodne 1 milijardu namirnica

- 1) **Poljoprivrednici** od 5 milijardi društvenog proizvoda, zadržavaju za sebe 2 milijarde, a ostatak od 3 milijarde razmenjuju za dohodak ostale dve klase
- 2) **Zemljoposjednici** za svoj raspoloživi dohodan od 2 milijarde franaka, kupuju namirnice od 1 milijarde i manufakturne preradevine
- 3) **Sterilna klasa** za 2 milijarde franaka, kupuje namirnice i sirovine. Pošto su ovakvom razmenom proizvodnoj klasi vraćene 3 milijarde u novcu – koliko je iznosio njezin čist proizvod na početku godine, to se ceo tok prometa društvenog proizvoda ovim i završava.

Na taj način proizvodna klasa proda za jednu milijardu proizvoda sopstvenicima prihoda i za jednu milijardu neproizvodnoj klasi koja od nje kupuje sirovine za svoje radove, što iznosidve milijarde.

Onu milijardu koju su sopstvenici prihoda potrošili na kupovinu od neproizvodne klase, ta klasa upotrebljava za izdržavanje ljudi koje čini putem kupovine proizvoda od proizvođačke klase, što iznosi jednu milijardu. Ukupan iznos koje sopstvenici prihoda i neproizvodna klasa ostvaruju od proizvodne klase je tri milijare franaka.

Od te tri milijarde koje je proizvodna klasa primila za tri milijarde vrednosti proizvodnje koje je prodala, ona duguje dve milijarde prihoda sopstvenicima za tekuću godinu i troši jednu milijardu franaka za kupovinu radova preuzetih od neproizvodne klase. Ova poslednja tu sumu zadržava u zamenu za svoje avanse. Na taj način njeni avansi ništa ne proizvode, ona ih troši oni joj se vraćaju i uvek iz godine u godinu ostaju u rezervi.

Klasična ekonomija

Klasična politička ekonomija vezuje se za ekonomsku misao u Engleskoj, koja započinje Viliјemom Petијem (W. Petty 1623-1687), nastavlja preko Адама Смита (A. Smith 1723-1790), а завршава Дејвидом Рикардом (D. Ricardo 1772-1823). Највише се развила у време индустријске револуције, односно у доба либералног капитализма (средина 17. века до половине 19. века) Концепција лесе фер (нека иде све својим током) испољава неповерење према владиној и државној интервенцији. Представници класичне политичке економије су разрадили теорију радне вредности, по којој једино рад у материјалној производњи ствара богатство народа.

Допринос класичне политичке економије је и у томе што су пренели економска истраживања из области промета у област производње, истакли и разрадили питање вредности робе и расподеле нађу члановима друштва.

Smitovo delo se usredsređivalo na najvažnija pitanja privrednog rasta, podele rada, raspodele, akumulacije kapitala, trgovine i kolonijalne politike i javnih finansija. Veliki zamah klasičnoj ekonomiji je dao D. Rikardo. On je poznao Smitovo delo i iz njega je konstruisao model koji je sadržio jasna i konačna predviđanja.

Klasična ekonomija pokrila je čitavo ekonomsko polje istraživanja, ali je naglasak dala na krupne agregate – privredni rast, međunarodnu trgovinu, monetarnu ekonomiju, javne finansije. Akumulacija kapitala je agregat koji omogućava odlaganje prodaje proizvoda, omogućava razvoj specijalizacije i podele rada. Podela rada, sa svoje strane, povećava ukupnu proizvodnju, podstičući dalje akumulaciju kapitala. Privredni rast otuda može biti ubrzan tako što bi se kapitalu omogućilo da ide tamo gde je najproduktivnije. Podela rada bi bila ograničena opsegom tržišta. Opseg tržišta opet zavisi od broja stanovnika i dohotka po glavi stanovnika.

D Rikardo je pisao o **Žitnim zakonima** koji su ograničavali njegov uvoz i smatrao je da se oni moraju ukinuti, jer bi jeftiniji uvoz žita oborio životni minimum.

Vilijem Peti – Engleski lekar, ekonomista, matematičar i statističar osnivač je klasično političke ekonomije u Engleskoj. Imao je veoma buran život, bio je pomorac, sukunar, lekar, profesor anatomije, muzike, geometar, zamljovlasnik i ekonomski teoretičar. Jedan je od osnivača kraljevog društva.

Njegova najvažnije dela su „ **Rasprava o porezima i kontribucijama**“, „ **politička ekonomije Irske**“. On je značajno usavršio metod ekonomske analize.

Njegov najznačajniji doprinos je izučavanje vrednosti i novca. Razlikujući robu i političku cenu Peti vrednost robe meri količinom rada. Baveći se raspodelom Peti je najamnimu vezao za minimum životnih sredstava potrebnih za egzistenciju radnika, retna je višak posle odbitka troškova proizvodnje u poljoprivredi, kamata je novčana retna. Peti je pristalica liberalističke ekonomske politike.

Pjer Boagijber – francuski plemić i visoki funkcioner na dvoru kralja Luја, prethodnik klasične škole u Francuskoj. Smatrao je da je poljoprivreda osnova bogatstva i moći zemlje. Nezavisno od petija izneo je shvatanje da se vrednost robe određuje količinom rada utrošenog na njenu proizvodnju, pa je, zajedno sa njim pretečateorije radne vrednosti. Kao i klasičari, bio je pristalica liberalizma. Prema novcu je imao negativan stav i pripisivao mu je zlo u društvu. Dokazuje da se mora podsticati poljoprivreda, moraju se pomagati seljaci, i osigurati prirodne cene poljoprivrednih proizvoda, porezi moraju biti pravični i uopšte, država mora da se upravlja prema načelu.

Risar Kantijon – preuzeo je petijevu teoriju vrednosti, sa tim da je njegovu analizu predmečenog rada kao merila vrednosti modifikovano u tezu da se troškovi proizvodnje svoje na inpute rada i zemlje. Razlikovao je cenu od unutrašnje vrednosti. Cena po njemu zavisi od ponude i potražnje, а unutrašnja vrednost od rada i prirode. Smatrao je zemlju izvorom bogatstva, а rad njegovom proizvodnom snagom. Kantijon je bio pod uticajem

francuskih fiziokrata. R Kantijon je kao i Peti smatrao da se minimalna nadnica određena minimumom životnih potreba nephodnih za egzistenciju radnika.

Adam Smit – Njegova opšta ideja su ekonomske slobode, a to je stvaranje poretka u kome će se subjekti – pojedinci, individue vođeni načelom maksimizacije dobiti ponašati slobodno u privrednom i društvenom okruženju.

Tri su okosnice prirodnog poretka:

1. Individualizam
2. Liberalizam
3. Utilitarizam

Osnova Smitove dotrine, ono što je neprolazno u njegovom delu je uverenje da je prirodni poredak imanentan ljudskoj prirodi, nadmoćniji od državnih i društvenih institucija. Moraju se ukinuti veštačke pogodnosti i prepreke, kako bi do izražaja došli individualni motivi.

Smit govori o šest motiva koji pokreću ljude:

1. Samoljublje
2. Naklonost
3. Želja za slobodom
4. Pristojnost
5. Radne navike
6. Sklonost ka trgovini i trampni

Predmet Smitove analize je bogatstvo naroda. Najvažnija karika u lancu faktora bogatstva naroda je proizvodni rad i rastući prinosi na osnovama podele rada. Takvo stanje napretka Smit sumira u svoj stav gde kaže da je cilj da deset puta više radnika stvori stotinu puta veći proizvod.

Podela rada:

Predstavčlja kdo Smitovog učenja tvrdo jezgro, to je ovaplođenje njegove ideje o nevidljivoj ruci koja je svojevrsni omotač. Tri najvažnije podele rada su:

1. Povećanje spretnosti svakog pojedinca
2. Ušteda vremena, koje se obično gubi prelaskom iz jedne vrste rada u drugu
3. Izimu velikog broja mašina koje olakšavaju i skraćuju rad te omogućava da jedan čovek radi posao mnogih ljudi

Podela rada za smita nije posledica razvoja proizvodnje već ljudske sklonosti razmeni. Tako da podela rada nema granice u proizvodnji nego u tržištu.

Smit je dao dve teorije vrednosti:

1. teoriju radne vrednosti za rano doba i surovo stanje društva
2. Teoriju troškova proizvodnje i stanje kapitalizma

Teorija radne vrednosti kaže da je rad determinanta vrednosti u predkapitalizmu i to u trostrukom vidu:

1. Ušteđeni rad
2. Kupljeni rad
3. Utrošeni rad

Visina tržišne cene zavisice od odnosa tražnje i ponude, a jedino u slučaju njihove jednakosti prirodna cena biće jednaka tržišnoj.

David Rikardo – kao i Smit on razvija upotrebnu i prometnu vrednost. Problemu vrednosti pristupa razdvajajući reproduktivna i nereproduktivna dobra, njihove determinante su rad odnostno retkost. Roba , ako je korisna dobija svoju prometnu vrednost iz dva izvoraČ jedan je retkost a druga je količina rada. Međutim roba predstavlja vrlo mali deo one robne mase, koja se dnevno zamenjuje na tržištu.

Vrednost neke robe ili količina druge robe, za koju se ona može zamjeniti, zavisi od relativne količine rada potrebnog za njenu proizvodnju, a ne od veće ili manje naknade, koji se plaća za taj rad.

Za razliku od smita Rikardo smatra da upotrebna vrednost jeste uslov vrednosti. Ako neka roba ne bi ni na koji način bila korisna, drugim rečima ako ona ne bi ni na koji način mogla

prdoneti zadovoljenju naših potreba, ona ne bi imala nikakvu prometnu vrednost, koliko god ona bila retka, odnosno, koliko god količina rada bila potrebna da je pribavimo.

Kejnsova ekonomska misao

Dž . M . Kejns – jedna od velikih mislilaca XX veka, središnji lik zbivanja na intelektualnom, državnom, praktično-političkom planu, berzansko – finansijskom, kulturnom, ekonomskom, filozofsko-političkom planu. U tom svetu novac je sigurnost, naspram neizvesnosti. Kada štediške postanu pesimisti u pogledu budućnosti odlučuju se za gomilanje novca, a ne za investiranje. Ne postoji garancija da će celokuni zarađeni novac biti potrošen. Sa dolaskom prvog svetskog rata sve se promenilo, posle 1914 godine svet je uvučen u vrtlog haosa, nametao se problem kontrole, a ne slobode. Bio je pristalica Pex Britanaca, nespreman da prihvati bilo čiju drugu vodeću ulogu. Bio je pro-nemački, i anti-francuski opredeljen. Doktorirao je na tezi iz oblasti verovatnoće 1909 godine postaje profesor na Kongs koledžu, Kembridž gde ostaje do kraja života.

Protivio se opštoj mobilizaciji, plašeci se lično za svoje mlade prijatelje, uveren da u duhu navodne svetske podele rada, Britanija treba da kreditira saveznike, a oni da ratuju svojim ljudstvom.

Prvi put odlazi u SAD 1917. godine i doživljava gorko iskustvo nespremnosti da se britaniji da bespovratna pomoć. U međuvremenu imao je prilike da se 30-ih godina sa Ruzvelltom nju dilom. Konačno razočarenje doživeo je 1945 godine kada SAD nisu odobrile traženih 8 milijardi dolara pomoći, dajući samo 4 milijarde dolara kredita, uz uslov da Britanije ukine Prefencijalni sternliški sistem unutar Komonvelta..

Na kraju prvog svetskog rata, kao glavni predstavnik ministarstva finansija ua pariskoj mirovnoj konferencijizalagao se za blaže uslove ratnih reparacija za Nemačku. Nije uspeo u tome. Podnosi ostavku i piše knjigu **Ekonomske posledice mira**.

jedan od njegovih važnih događaja u životu vezan je za kritikovanje Čerčilovog povratka zlatnom standardu(1 funta 4.86 dolara, 1925 godine). U čuvenom pamfletu Ekonomske posledice gospodina Čerčila, on je ukazao da će precenjena funta za oko 10% usloviti pad izvoza, pa će potreba da se održi pozicija usloviti pritisak na nadnice, da se one smanje, što će izazvati talas štrajkova. Bio je to uvod u sjajnu Kejnsovu sekvencu. U tom duhu napisao je i knjigu **Kraj lesefera** (1926).

U važnom radu **Rasprava o novcu** (1930), pokazuje kako je pretpostavljena monetarna stabilnost, visoke kamate i privrženost zlatnom standardu vuode privredu u krizu i niski zaposlenost. Visoke kamate, precenjena valuta, onemogućavaju izvoz, raste pesimizam investitora, jaz između stednje i investicije je sve veći, proizvodnja se smanjuje, rastu zalihe. Značajna prekretnica u Kejnsovom životu zevana je za objavljivanje knjige **Rasprava o novcu** (1930), u dva toma. U raspravi on se zalaže za takvu monetarnu politiku koja će osigurati jednakost dugoročne kamatne stope sa „prirodnom kamatom“, pod uslovom da je štednja jednaka investicijama.

Najveći prodor ostvario je 1933. godine kada je protivno tradicionalnoj teoriji pažnju usredsredio na ključnu ulogu proizvodnje i zaposlenosti u osiguravanju ravnoteže štednje i investicija, što je bilo osnovica jedne opštije teorije od one koju su njegovi prethodnici i on sam formulisali. Nova teorija je nudila mogućnost ravnoteže i na nižem nivou od pune zaposlenosti, što je tada bila novina. Kritka jenavela Kejnsa da napiše još jednu knjigu **Opšta teorija zaposlenosti, kamate i novca**, koja se pojavljuje 1936. godine. U njoj je preuzeto razgranjičenje štednje i investicija, distinkcija ravnotešnih i neravnotešnih stanja i potreba državne intervencije.

Imao je tri psihološke sklonosti:

1. Potrošnja – pojedinca/potrošača
2. Investicija – preduzetnika
3. Preferencija likvidnosti – imalaca novca

Uoči rata 1939 godine u nizu memoranduma i članaka razvija **Kejnsov plan** koji je trebalo dabude osnovica svetskih finansija, na osnovu tekućih zlatnih rezervi emitovala bi se svetska valuta **bankor**. Zemlje bi se zaduživale do tog iznosa, a u slučaju prekoračenja automatski bi im se stavljali dodatni krediti u uslovima upravljanih relativno fiktivnih deviznih kurseva.

Narušenog zdravlja koje vuče još od 1937 godine, u aprilu 1946 godine Kejns umire.

Kejnsov sistem razvija se na sledećim idejama:

1. Ekonomske jednakosti usmerene ka efikasnosti i političke nejednakosti radi utemeljenja dobre vlade
2. Neizvesnosti i verovatnoće, naspram neoklasike gde neizvesnosti nema

Marksov ekonomski sistem

Karl Marks je rođen 1818. godine u Trieru u Njemačkoj. Otac mu je bio advokat-Židov konvertit u protestantizmu, a majka mu je bila Holandjanka iz bogate porodice.

Karl Marks studirao je od 1835.godine u Bonnu te potom u Berlinu, prvo pravo, a kasnije filozofiju 1841.godine sa dizertacijom o grčkoj filozofiji. Iste godine vraća se u Bonn nastojeći dobiti posao kao nastavnik kod svog prijatelja teologa Brune Bauera, koji ipak biva izbačen odlukom vlade sa fakulteta.

Marks je imao bogatu karijeru bio je mladi filozof, polemičar, novinar, aktivista. U starosti je bio analitičar, znanstvenik i revolucionar.

Njegova dela su:

1. Ekonomsko-filozofski rukopisi iz 1844. godine
2. Prilog jevrejskom pitanju 1844. godine
3. Teze o Fojerbahu 1846. godine
4. Manifest komunističke partije 1848. godine
5. Najamni rad i capital 1849. godine
6. Kapital 1867. godine
7. O ukidanju privatne svojine nad zemljistem 1869. godine
8. Kritika Gotskog programa 1875. godine

U prikazivanju filozofije Karla Marksa (Nemačka, 1818-1883) poći ćemo od karakteristike koja će pratiti uglavnom sve savremene filozofije, a to je otvoreno odustajanje od tumačenja stvarnosti koje uključuje nadzemaljske i metafizičke entitete (kao što su Duh, Bog ili Ideje). Kada objašnjava istoriju, Marks se poziva na činjenice istorije ili ekonomije, a ne na razvoj Duha kao što je to činio Hegel. Ipak, Hegel nije samo predmet Marksove kritike, već istovremeno i onaj koga Marks veoma ceni. Marks je smatrao da je Hegel pokrenuo raspravu o istorijskim zakonima i slagao se sa njim da u istoriji postoji neko pravilo i da se ona "kreće" kroz protivrečnosti, jedino se od njega razlikovao po odgovoru na pitanje šta je izvor tih protivrečnosti.

Marks je, dakle, kao dete nemetafizičkog i materijalističkog doba preokrenuo naglavce Hegelovu dijalektiku istorije. Po njemu, istoriju pokreće borba koja nastaje zbog načina "proizvodnje života", odnosno, zbog ekonomskih interesa subjekata društva. U ovoj borbi učestvuje i "društvena svest" - filozofija, religija, pravo - ali ona zavisi od položaja u ovoj borbi i najčešće izražava interese vladajuće klase jednog doba.

Kako se kroz istoriju uslovi proizvodnje života menjaju, stariji poredak ne može više da odgovori potrebama društva i njega nužno smenjuje novi način organizacije društva. Tako je Marks smatrao da će kapitalističko društvo nužno biti zamenjeno socijalističkim društvom, po istom pravilu po kome je kapitalističko društvo smenilo feudalno. Glavnina Marksovih spisa odnosi se na kritiku kapitalizma i mogućnost suštinski drugačijeg socijalističkog društva. On je smatrao da je profit koji kapitalista ili rentijer uzima nezaslužen, jer vrednost stvara samo rad (još tačnije, vreme utrošeno na rad), tako da kapitalista nema prava na nesrazmerno prisvajanje profita. Društvu je potrebna preraspodela bogatstva u skladu sa tim.

U novom društvu odlučujuću ulogu treba da ima nova klasa - radnici. Ona ima zadatak ne samo da promeni način raspodele rezultata rada, nego i sav društveni sistem. Ona bi trebalo da je sposobna da reši sve društvene probleme. Marks izdvaja problem otuđenog rada, rada na traci, koji više ne ispunjava čoveka - i problem ideologije, pristrasnog mišljenja koje se rukovodi interesima, a ne istinom.

Međutim, zbog odnosa u kapitalističkom društvu, promenu poretka je moguće izvršiti samo revolucijom, dakle, nasilnim putem, a poredak je moguće učvrstiti samo kasnijom diktaturom proletarijata.

Sve ove ideje bile su predmet kritika i korekcija i u okviru marksizma (filozofskog pravca koji je okupljao filozofe koji su sledili bar osnovne Marksove ideje), i van njega.

Marksova kritika kapitalizma, iako razložna u pogledu prava radnika i uslova rada, bila je utemeljena na problematičnoj teoriji o stvaranju bogatstva, dok su revolucija i diktatura bile sporne same po sebi ili po svojim posledicama. U državama koje su bile ustrojene prema osnovnim Marksovim idejama odigrao se brz razvoj ka totalitarizmu u kome je Marksovo učenje (ili neko od tumačenja njegovog dela) proglašeno za dogmu o kojoj se ne sme, ili je vrlo rizično raspravljati.

Na Zapadu, marksisti su imali veću slobodu tumačenja i kritike samog Marksa, tako da su njegove ideje o revoluciji i diktaturi postepeno odbacivane u korist reformi i demokratskog razvoja ka socijalizmu. Socijalizam je sve manje shvatan kao društvo u kome ne postoji privatno vlasništvo nad sredstvima za proizvodnju, a sve više kao društvo u kome su radnička prava i društvena solidarnost maksimalno izraženi.

Ideje Karla Marksa (1818-1883) u oštroj su suprotnosti sa idejama Konta i Dirkema, ali, kao i oni, i on je pokušao da objasni promene u društvu do kojih je došlo u vreme industrijske revolucije. Kao mlad čovek, Marks je zbog svojih političkih aktivnosti došao u sukob s nemačkim vlastima; nakon kraćeg boravka u Francuskoj, stalno se nastanio u Britaniji. Marks je bio svedok rasta industrijske proizvodnje i nejednakosti koje su iz toga proizlazile. Njegova zaokupljenost evropskim radničkim pokretom i socijalističkim idejama odražava se u njegovim delima koja su obuhvatala različite teme. Najveći deo njegovog rada usredsređen je na ekonomska pitanja, ali, kako je on uvek nastojao da ekonomske probleme poveže sa društvenim institucijama, njegov rad bogat je pronaljkivim sociološkim zapažanjima. Čak i njegovi najstroži kritičari smatrali su da je on značajan za razvoj sociologije kao nauke.

Kapitalizam i klasna borba

Iako je pisao o raznim istorijskim fazama, Marks se prvenstveno usredsredio na promene u modernoj epohi. Po njemu su najvažnije promene bile usko povezane sa razvojem kapitalizma. Kapitalizam je sistem proizvodnje koji se bitno razlikuje od prethodnih ekonomskih sistema u istoriji, a podrazumeva proizvodnju robe i usluga koje se prodaju širokim slojevima potrošača. Marks je uočio dva glavna elementa u okviru kapitalističkih preduzeća. Prvi je kapital - bilo koja imovina, uključujući novac, mašine, čak i fabrike, koja sa može iskoristiti ili uložiti kako bi se proizvela nova imovina. Akumulacija kapitala ide „ruku pod ruku“ s drugim elementom, najamnim radom. Najamni rad odnosi se na one radnike koji ne poseduju sredstva za život već moraju naći

zaposlenje koje im obezbeđuju vlasnici kapitala. Marks je verovao da oni koji imaju kapital, ili kapitalisti, obrazuju vladajuću klasu, dok ogromna masa stanovništva čini klasu najamnih radnika,

ili radničku klasu. Kako se industrijalizacija širila, veliki broj seoskog stanovništva koje se nekad izdržavalo radom na zemlji, doselio se u gradove koji su se sve više razvijali, i doprineo da se u gradovima obrazuje industrijska radnička klasa. Za ovu radničku klasu koristi se još i izraz proletarijat.

Prema Marksu, kapitalizam je u osnovi klasni sistem u kojem odnose među klasama karakterišu sukobi. Iako su vlasnici kapitala i radnici zavisni jedni od drugih - kapitalisti je potrebna radna snaga, a radniku je potrebna plata - međuzavisnost je veoma neuravnotežena. Odnos između klasa je eksploatatorski budući da radnici imaju malo ili nimalo kontrole nad svojim radom, a poslodavci mogu da ostvare profit prisvajajući proizvode radnikovog rada. Marks je smatrao da će klasna borba oko ekonomskih resursa biti sve oštrija kako vreme bude prolazilo.

Karl Marks je smatrao da se društvo ne može preko noći transformisati iz kapitalističkog u komunistički oblika proizvodnje, već mora postojati prelazni period koji je Marks nazvao revolucionarna diktatura proletarijata. Marksov koncept komunističkog društva izniklog iz kapitalizma za sada ostaje samo teorija; zapravo, Marks je ostavio vrlo malo informacija o tome kako će komunističko društvo zapravo izgledati. Termin "komunizam" često se koristio da bi se označili politički i ekonomski režimi u kojima vladaju komunističke partije koje su tvrdile da su oličenje diktature proletarijata.

Krajem 19. veka, marksističke teorije su podstakle nastajanje socijalističkih partije širom Evrope, iako su nešto kasnije njihove ideološke platforme bile mnogo bliže ideji "reformističkog" kapitalizmu sa sve slabijom težnjom da se taj kapitalizam ruši. Izuzetak je bila Ruska socijaldemokratska radnička partije. Jedno krilo partije, opštepoznato kao boljševici, na čelu sa Vladimirom Iljičom Lenjinom uspeo je da osvoji vlast u Rusiji nakon obaranja privremena vlade u Oktobarskoj revoluciji 1917. Godine 1918. ova partija promenila je ime u Komunistička partija, čime je po prvi put povučena jasna granična linija između komunizma i ostalih vidova socijalizma.

Nakon uspeha Oktobarske revolucije u Rusiji, socijalističke partije u mnogim drugim zemljama postaju komunističke partije sa ideološkim platformama različitog stepena vernosti novoj Komunističkoj partiji Sovjetskog Saveza. Nakon Drugog svetskog rata, komunisti su osvojili vlast u istočnoj Evropi, a 1949. Komunistička partija Kine je uspostavila Narodnu republiku Kinu, koja će kasnije slediti jedinstvenu ideološku stazu razvitka komunizma. Među ostalim državama Trećeg sveta koje su u nekom trenutku prihvatile prokomunističke vlade su Kuba, Severna Koreja, Severni Vijetnam, Laos, Angola i Mozambik. Do početka 80-tih skoro jedna trećina svetskog stanovništva živela je u komunističkim državama.

Početkom 70-tih počeo se koristiti termin "evrokomunizam" da bi označio politiku zapadnoevropskih komunističkih partija koje su nastojale da prekinu sa tradicijom nekritičke i bezuslovne podrške Sovjetskom Savezu. Takve partije su bile politički aktivne i uspešne na izborima u Francuskoj i Italiji.

U Sjedinjenim Državama postoji duga istorija antikomunizma oteľovljena, na primer, u Ukazu o propagandi iz 1918., zatim u ozloglašanim Palmerovim racijama, te u periodu makartizma. Međutim, mnogi regioni u Južnoj i Centralnoj Americi i dalje imaju jake komunističke pokrete različitih tipova.

Padom komunističkih vlada u istočnoj Evropi krajem 80-tih i raspadom Sovjetskog Saveza 8. decembra 1991. moć i uticaj komunista u Evropi drastično opada. Ipak, oko četvrtine svetskog stanovništva još uvek živi u komunističkim državama, najviše u Narodnoj Republici Kini.

Nova klasična ekonomska misao

Nova klasična ekonomija predstavlja školu u makroekonomiji, koja je okončala dominaciju klasičnog keynzijanizma. Pojavila se tokom 1970-tih godina, a predvodi je nobelovac Robert Lukas.

Nova klasična ekonomija (NKE) predstavlja makroekonomsku ekstenziju neoklasične (mikro)ekonomije. Odatle proističe snažan naglasak NKE na mikroekonomskim osnovama makroekonomije. U osnovi, NKE izvodi makroekonomske agregate (GDP, zaposlenosti itd) iz opšte ravnoteže tržišta u jednoj ekonomiji. NKE se zasniva na tri osnovne pretpostavke. Prvo, da se tržišta čiste, tj. da cene i količine variraju tako da se izjednačavaju tražnja i ponuda. Drugo, pojedinci (i firme) poseduju nesavršene informacije. I treće, i kritično, da se očekivanja pojedinaca (i firmi) formiraju u skladu sa teorijom racionalnih očekivanja. Teorija racionalnih očekivanja kaže da pojedinci racionalno previđaju budućnost, odnosno da daju najbolju moguću prognozu a na osnovu svih raspoloživih informacija.

Jedna od propozicija NKE je da će ekonomija dostići prirodnu stopu nezaposlenosti i da će pokušaji države da promeni to ravnotežno stanje biti parirani kontraakcijom ekonomskih agenata. U NKE svetu nezaposlenost je uvek dobrovoljna, jer nezaposleni uvek mogu da se zaposle, ali za nižu zaradu.

NKE priznaje postojanje privrednih ciklusa, ali njena teorija realnih privrednih ciklusa, koju su razvili nobelovci Fin Kidland i Edvard Preskot, uzrok ekonomskih fluktuacija nalazi u spoljnim šokovima koje ekonomija doživljava, a ne u unutrašnjim neravnotežama same ekonomije.

Zaključak

Videli smo neke osnovne teze o nastanku ekonomije, njenom razvijanju kroz istoriju, i kako su je pojedini učenici ljudi shvatali. U tekstu se moglo videti kako je svako doba imalo svoga predstavnika u ekonomiji, i kako se ta era upravo zove po tom učenjaku. Tu su se rađali i razni pokreti koji su opet bili vođeni idejama raznih ljudi. Sve ovo je bila preteča današnje ekonomije, i temelj na kome se danas zasniva ekonomija čitavog sveta. Moj seminarski rad opisuje epohe u razvoju ekonomije i njihove predstavnike. Naravno ovo je mali deo onoga što bih mogao da opišem o ovoj nauci, ali ipak dovoljno da se čitalac upozna i da stekne neka osnovna znanja o razvoju ekonomije i ljudima koji su tada vodili glavnu reč.

Sadržaj

Ekonomija.....	3
Oblasti izučavanja ekonomije.....	3
Ekonomski misao antike.....	4
Ekonomski misao Grčke.....	4
Ekonomski misao Rima.....	4
Srednji vek.....	5
Predstavnici i ideje.....	5
Merkanilizam.....	6
Fiziokratizam.....	8
Keneov model reprodukcije.....	9
Klasična ekonomija.....	11
Kejnsova ekonomski misao.....	13
Marksov ekonomski sistem.....	14
Kapitalizam i klasna borba.....	15
Nova klasična ekonomski misao.....	17
Zaključak.....	18
Sadržaj.....	18